

ספר

תורת חיים

חידושים וביאורים עובדות והנהגות
על סדר חמשה חומשי תורה
ונביאים וכתובים

ונלוה אליו קונטרס על
אוצרות התורה
לימוד התורה

ממרן הגאון החסיד רשכבה"ג
רבנו חיים הלוי סאלאווייציק זצוק"ל
מבריסק

הערות יתקבלו בברכה

באר"י

משפחת הרשקוביץ
רח' שפירא 11 בני ברק

בארה"ב אוצחת התורה
אוצרת כבוד

Hershkowitz
1339-46st
Brooklin n.y
11219

C

כל הזכויות שמורות

נדפס בארץ ישראל
printed in ertz israel

צילום ולוחות "פרנק" ירושלים.

A decorative element consisting of five vertical lines of varying heights and widths, positioned on the left side of the page.

תרע"א זעירא

אוצרות התורה
אוצרות השות

הקדמה

מכתב ממרן הגר"ח

מילי מעלייתא

מסורה

מפתחות

אוצרות התורה
אוצרות השות

הקדמה

חיבור זה הוא ליקוט מפי סופרים וספרים של תורות, אמרות, עובדות, והנהגות מרבן של כל בני הגולה מרן רבינו חיים הלוי מבריסק זצוק"ל, מטבעו של ליקוט כידוע ללקות לפעמים בחסר ויתר, וכמו שהתבטא פעם מרן הגר"ח זצ"ל שידוע שהרבה ממה שאומרים בשם אביו מרן הגר"ח זצ"ל אינו אמת, שהרי הוא רואה אנשים באים אליו לשאול איזה דבר, ומיד כשיוצאים מן החדר כבר אומרים פשטים בכוונתו היפך כוונתו האמיתית, ואם ברגע אחד כן, עאכ"כ מה שאומרים משמו של האבא שאמר את הדבר לפני ארבעים שנה. ומכיון שכן צריך האדם לדעת דעל אף שאין ודאות שזו האמת בהתגלמותה כי לא נכתבה בידי המחבר אלא מפי השמועה וכתבי תלמידיו וכדו', אבל עם זאת היא הכי קרובה אליה.

מרן הגר"ח זצ"ל לא היה דרשן, ולא דרש כי אם פעמים מעטות ובקצרה, וכמו שהטיב לבטאות זאת תלמידו הגאון רבי אליהו מילקובסקי זצ"ל בספרו "דבר אליהו" על התורה וז"ל "רבנו הגר"ח זצ"ל, היה מנקה חריף ללא רחם, ביותר לדברי המקורבים שלו, בין בהלכה ובין באגדה. הוא ידע שכ"א מאתנו יקבל את דברי ביקורתנו "בתוכחה מגולה מאחבה מסותרת", הרושם שעשתה ביקורת של הגר"ח זצ"ל על המקורבים שלו היתה גדולה, ואין צריך לומר שבהלכה היתה דעתו מכרעת בהחלט אצל כל שומעי דבריו בישיבה, אלא אפילו באגדה ובמילי דעלמא, כל אשר יצא מפיו נתקבל כאמת ברורה, שאין כל ספק בה.

ובידי חו" עובדא לפני כחמישים שנה, כאשר נתבקשתי לבא לגרייבה בדבר הרבנות, הייתי מתייעץ כמובן עם הגר"ח בכל דבר ודבר בענין ההוא. כאשר קרב היום שבו היה עלי לצאת לגרייבה, אמר לי רבנו שהוא רוצה לשמוע את הדרוש הראשון שהכינוני לדרוש בבואי לשם, הצמדקתי לפניו שקשה לי הדבר הזה, הוא זצ"ל בעצמו, כידוע, לא היה דורש ברבים. אבל היה מבין גדול במקצוע הזה, וכשהזדמן לפעמים שהגיד לנו דבר מה באגדה היה מתוק מדבש, החיתוך הדבור שלו היה איתן וחותר וכל מלה היה כחץ שנון, כידוע. אמרתי לו האמת, כי ירא אנכי את הביקורת שלו, כי כאשר אשמע ממנו חסרונות על הדרוש, שוב לא יהיה בי הכוח לדרוש אותו ברבים. הוא זצ"ל צחק עלי ועל דברי אלה והאיין בי לחזור על הדרוש שלי בפניו. כמובן עשיתי כאשר צוה, וכאשר פתרתי לי כן היה. הוא זצ"ל עשה את הדרוש ההוא לצחוק על כל פרטיו, ואני הפסדתי על ידו דרשה שחשבתי עליה שהיא יפה מאד" ע"כ.

ונראה דמחמת כן לא נשאר הרבה בכתובים מדברי האגדה של מרן הגר"ח זצ"ל אלא זעיר פה וזעיר שם, והרבה עמל הושקע בליקוט הדברים אשר בכל מיני מקומות מפוזרים, ונעזרתי רבות גם בנכדיו ותלמידיו של מרן הגר"ח זצ"ל חלקם מפי השמועה וחלקם מפי כתבם, ובכל מקום הובאו הדברים בשם אומנם, חוץ מן המקומות שלא היה לרצון האומר שאכתוב את שמו.

הבאתי גם עובדות והנהגות המלמדים אותנו את דרך ה' בנתיבי החיים, וכבר הפליג בחשיבות הענין מרן הגר"ח זצוק"ל כפי עדות תלמידו הגאון רבי ברוך בער

מקמינין זצ"ל המובא בשיעורי הגרב"ד מהדורת ידידיה פרנקל בהקדמה וז"ל "מרגלא בפומיה דרבנו הגאון רבי ברוך דוב לומר בשם רבו הגאון הגדול רבי חיים מבריסק, שסיפורים אודות גדולי ישראל הינם בבחינת לימוד מוסר, והמאזין לסיפור מעשיהם בהקשבה ובתשומת לב יכול לעלות ולגדול בכל מילי דמיטב, מהם נראה וכן נעשה". והביאור נראה דהנה כל מעשי ת"ח והנהגתם הוא אך ורק עפ"י התורה הקדושה, וא"כ בכל מעשיהם והנהגתם יכולים לראות וללמוד תורה, ונראה דזה הביאור בהא דאיתא בגמ' ע"ז דף י"ט ע"ב "אפי' שיחת חולין של ת"ח צריכה לימוד", כיון דחל על מעשיהם והנהגתם דין תורה, שדינה בלימוד ועיון.

וזאת למודעי הערות בשולי העמוד הינם אך ורק להערה והארה בעלמא בבחינת תן לחכם ויחכם עוד, ונכתבו אך ורק לעניות דעתי בדרך אפשר וכדרכה של תורה, ועם זאת נתתי את הספר לכמה ת"ח מופלגים שיעברו על הדברים ויראו אם ראויים להאמר ולהכתב, ואם חס ושלום המצא תמצא איזה דבר אשר לא כדת, איתי תלין משוגתי, ושגיאות מי יבין, וחם ושלום ולא עלתה על דעתי לתלות הדברים הללו בכוונת מרן הגר"ח זצ"ל אלא בבחינת תורה היא וללמוד אני צריך בלבד.

וכאן המקום עמי להודות להני תרי צנתרא דדהבא אוהבי תורה ומצוות, האחד הרב ר' לייב פינטער שליט"א מחבר הספר היקר והנפלא "נחלת צבי" עה"ת, שמבדרין מיליה בבית מדרשא, ואחיו הרב ר' שמואל שמעלקא פינטער שליט"א נשיא כולל חושן משפט "אור יצחק" ביקאווסק, שאני נמנה בין לומדי הכולל שבנשיאותו, שבזכותם ועזרתם הרבה והנפלאה יוצא ספר זה לאור. וזכות מרן הגר"ח זצוק"ל ילווה אותם שבכל אשר יפנו יצליחו הן ברוחניות והן בגשמיות, ויזכו לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות, וימלא ה' כל משאלות ליבם לטובה בבריאות הגוף והנפש עד ביאת ינון במהרה בימינו אמן.

וכן הנני בזה להודות להרה"ג ברוך חנה גרינפעלד שליט"א על הערותיו המחכימות. וכן תודתי נתונה לבית המדרש דחסידי סרט ויזניץ בורו פארק על הספריה הנחרת שנעזרתי בה רבות, ובפרט לגבאי החשוב הרה"ח חיים וייס שליט"א על יחסו הנפלא ועל עזרתו הרבה, וברצוני להודות לכל אלו שעזרו לי ואשר רצונם זהו כבודם להשאר בעולם שמם, שיזכו בזכות זה שהקב"ה ימלא כל משאלות לבם לטובה ברוחניות ובגשמיות אמן.

בצאתי מן הקודש אפרוש כפי בהודאה על העבר לאלוקי מרום, על אשר זיכני להוציא לאור עולם מתורתו של מרן הגר"ח זצוק"ל אשר דבריו שמחים ומאירים כנתינתם, וכולא יומא שמעתתיה מבדרן בבית מדרשא. ובבקשה ובתחינה ותפילה על העתיד שכן יעזור לי השי"ת שאזכה לשבת באהלה של תורה לאורך ימים ושנים טובות כבקשת דוד המלך ע"ה "שבת בבית ה' כל ימי חיי לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו" מתוך בריאות הגוף והנפש בהרחבה ונחת דקדושה אבי"ר.

י. הרשקוביץ

מכתב ממרן הגר"ח מבריסק זצ"ל בענין דרך לימוד תורה שבכתב

ברכה למע"כ הרב הגדול בתורה ויראה מ' ר' אלי' ג"י יאסעליאווין וכל טוב
למעכתר"ה שיחי'.

הגיעני מכתבו, וגם ראיתי חיבורו "דרך החינוך" מטרתו לסדר את הלימוד עם
התלמידים שידעו את האמור בתורה, ודאי שראוי להדפיסו וזאת היא זכות הרבים
הגדולה, אבל אין די בזה שמעכת"ר כותב זה לשונו: "שיפרש עבר בינוני עתיד וכו',
ואח"כ להסבירו בע"פ הענין שלמד וכו'" עכ"ל כי באמת גם בזה עדיין הוא בכלל מי
שלא קרא, ויסוד הלימוד הוא שיבין וידע מתוך התורה את האמור בה, בפשט
הברור המתאים עם ההלכה, ואשר ישאלו לו בע"פ ידע שהוא זה האמור בתורה,
וכמובן שכל לימוד בלא ידיעה והבנה אינו לימוד.

אשר כתב להאריך עם החינוך בביאור מטרת המצוה להנהיגו במידות ישרות כמו
שתפס לדוגמא, מצות כבוד אב ואם ואיסור נקימה ונטירה בודאי טוב וישר, וכבר דיבר
בזה בספר החינוך, אבל האמת, כי אם אך ילמדו בפשט המתאים עם ההלכה ימצאו
הכל בתורה עצמה, והאריכות שבע"פ צריך להיות פחות מלימוד התורה עצמה, ועל
כזה נאמר לכו"ע תורה רובה בכתב. מה שכתב שצריך לבאר להם מתורה שבע"פ
בהנגוע לעיקר הכתובים ותפס למשל הקבלה ממלאכת שבת, ודאי שזהו מיסודי
הלימוד לבאר להם מהו העניינות, ומהו המלאכה.

אבל בזה אומר, כי מה שכתב בפרק ח' שזה שחייב קרבן הוא רק בחייבי כריתות
אין צורך לבאר להם, לא צדק בזה, כי אחרי שהוא יסוד מכל חיוב הקרבנות ויסוד כל
הפרשיות של קרבן חטאת ודאי שצריך לבאר לו זאת, אף בדברים שאינם נוהגים
בזה"ז כי מבלעדי זאת הלא לא למד כל הכתובים האלה, ובלימוד חיובי הקרבנות
שבאו על חייבי לאוין לבד צריך להבינו מתוך המקרא שרק באלה חייבי לאוין הוא
שבא קרבן זה, וזה עצם לימוד המקרא.

בקצרה אומר, כי בלימוד המקרא צריך לבאר לפני התלמיד הרבה מתורה
שבע"פ שהם יסודי המקראות אשר מבלעדם חסר להתלמיד כל הענין, ויבורך
מעכת"ר שיגולגל זכות הרבים ע"י.

מוקירו

חיים הלוי סאלאווייציק

ה'ט"ו אדר ראשון העת"ר

מילי מעלייתא

בגדר "אסמכתא" שמעתי בשם מרן הגר"ח מבריסק זצ"ל שביאר דהכוונה שהתורה ביקשה לנו לנהוג בזה איסור, ואת האיסור ממש קבעו חז"ל, אבל קרוב הדבר כאיסור תורה.¹

(שו"ת תשובות והנהגות ח"ג סי' רמ"ז)

הגאון רבי ברוך בער זצ"ל אמר בשם מרן הגר"ח זצ"ל דהא דמחלקינן בין דיעבד ולכתחילה הוא דוקא בספק דרבנן, אבל בספק פירוש הפסוק לא שייך לחלק בין דיעבד ולכתחילה, וכמו שאנו מפרשים הפסוק לכתחילה כן צריך לפרשו בדיעבד. ודוק היטב בזה.²

(כתבי הגר"ח על הש"ס הוצאת מישור עמ' קכ"ג)

הגאון רבי ברוך בער זצ"ל אמר בשם מרן הגר"ח זצ"ל דספק ממונא מיקרי ממונא גביה, וספק איסורא מיקרי שמצידי הוא אסור, והיינו דספק ממונא מיקרי מה שיש לאדם "עלי", היינו שאני חייב לאדם, וספק איסורא מיקרי מה שיש "לי" דין לשמים, ולא "עלי".³

(כתבי הגר"ח על הש"ס הוצאת מישור עמ' קל"ב)

מקורות הערות והארות

¹ וכ"כ הריטב"א ר"ה דף ט"ז ע"א וז"ל "שכל מה שיש לו אסמכתא מן הפסוק (העיד) העיר הקב"ה שראוי לעשות כן אלא שלא קבעו חובה, ומסרו לחכמים וזה דבר ברור ואמת ולא כדברי המפרשים האסמכתות שהוא כדרך סימן שנתנו חכמים, וכ"כ בהקדמת הרמב"ם לפי' המשנה (מהדורת מוה"ק) עמ' י', ובכוזרי מאמר שלישי ע"ג, אבל המבי"ט בהקדמתו לקרית ספר פ"א כתב "דאסמכתא סמכוה אקרא לסימנא בעלמא".

² ועיין בתוס' גיטין דף ג' ע"ב ד"ה וכי לא בעי, שכתבו דבדאורייתא אין לחלק בין דיעבד ללכתחילה, רק בדרבנן, ולא כתבו כלום מענין "ספק". ועוד יל"ע דמאי שייך דיני וגדרי הכרעת ספק לדיעבד ולכתחילה, ואין לומר דסובר שהכרעת "ספק דרבנן לקולא" הוא משום דהוי כדיעבד, זה איתא בגמ' ברכות דף כ"ה ע"א דהוא משום ד"בספיקן לא גזור" עיי"ש, וע"ע בשערי ישר א' ד', וי"ט, ובקוב"ש ב"ב אות קט"ז, ובד"ס סי' א' אות י"ג מ"ג.

³ בפעם אחרת אמר רבי ברוך בער זצ"ל בשמו וז"ל: "ממון נקרא מה שיש לאחרים עליו וכל הדינים נמשכים ויוצאים רק מזה שיש להאחר זכות עליו ואיסור נקרא מה שהחייב הא מצד עצמותו אף בענינים שנוגעים בין אדם לחברו וכמו הדין דלא יעמיד סולם רעוע בתוך ביתו דבודאי אין לשום אדם בעולם זכות עליו בדין זה שלא יעמיד אלא שהוא בעצמו חייב בזה כמו בכל המצוות".

בענין מסורה

חשיבות המסורה

תנן באבות (פ"ג מ"ח) "כל השוכח דבר אחד ממשנתו מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו, שנאמר רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך". ולכאורה יל"ע מפני מה לא ראינו שנוהגין להקפיד על איסור זה, וכן הרמב"ם והשו"ע לא הביאו איסור זה להלכה, וצריך להבין מאי טעמייהו.

ואמר מרן הגר"ח מוולאז'ין זצ"ל דהאיסור של השוכח דבר אחד ממשנתו קאי על הראשונים שלמדו בע"פ.⁴

וביאר את דבריו מרן הגר"ח זצ"ל מבריסק זצ"ל דעיקר האיסור הוא על תורה שבע"פ הנמסרת מדור לדור, ואם שכח דבר אחד מהקבלה הנמסרת לו אז הוי כמתחייב בנפשו, אבל אחר שכבר נחתם התלמוד ונפסקה הקבלה של תורה שבע"פ איש מפי איש, שוב אין זה בכלל שוכח דבר אחד ממשנתו, דעיקר האזהרה על המשגה המסורה בע"פ שלא תשכח.⁵

וביזן דנחתם התלמוד ונכתב הוי כתורה שבכתב דע"ז לא נאמרו דיני ה"מסורה" ולכן אין ע"ז האיסור דכל השוכח, וא"כ רק חיוב המסורה לענין "ההלכות" המבוארים בתלמוד אינו נוהג בזה"ז, אבל "פרטי הנהגות" מצוות התורה שצריך קבלה מעשית איך לקיימם, ודאי בזה שייך גם בזה"ז דיני וגדרי "המסורה" הנמסרת מדור לדור, שזה הוא שמירתה וקיומה של התורה כנתינתה מסיני.⁶

גדר המסורה

ענין "מסירת התורה" - אמר מרן הגר"ח זצ"ל - דלא שייך כלל לגדרי ודיני עדות, ואם למשל ישכח המסורה אף אם יבואו שני עדים ויעידו שכך כתוב בתורה אין בכך כלום, משום דמסורת התורה ניתנה על ידי "הלכות מסורה", ויש לזה דינים

מקורות הערות והארות

⁴ כתר ראש סע' ס"ז.

⁵ חידושי מרן הגר"ח על התורה עמ' מ"ג, ועמ' 100. ועיין שם עמ' ט"ז שמחלק בין הלכות ודינים שנמסרו למשה רבינו דלזה צריך "מסורה", לבין דינים שלומדים בעצמם ע"י מידות שהתורה נדרשת בהם שבזה א"צ מסורה.

⁶ וכדחזינן לקמן בענין התכלת ואפית מצות עיי"ש. פעם יהודי אחד שאל את מרן הגר"ח זצ"ל איזה שאלה ולא ענה לו, ואח"כ אמר לבנו: "מה שלא ענית, כי כל השאלות שאני מורה ובא הם ממה שראיתי אצל האבא, והנה שאלה זו לא ראיתי אצל האבא..."

מיוחדים בהלכות מסורה שצריך להיות נמסר מדור לדור, דשאני מ"הלכות עדות" שבכל התורה, ולכן לא מהני בזה כלל הגדת עדות.⁷

בענין התכלת

פרשיה שהסעירה את יהדות פולין במאה הקודמת, נסובה אודות דם החלזון לצביעת התכלת שבציצית. האחרונים להשתמש בו היו האמוראים, שבזמנם היה החלזון מצוי, אך בימי רבינא האחרון שנפטר בשנת ד' רל"ד, הוא נגזז. ואילו האדמו"ר מראדז'ין זצ"ל טען כי גילה אותו, וכי חובה היא להטיל תכלת זו בציצית הכנף.

שלח האדמו"ר מראדז'ין לכל הרבנים את ספריו כדי שיסכימו עמו, וביניהם שלח גם למרן ה"בית הלוי" זצ"ל. והשיב לו במכתב בו הוא טען דמאחר שנפסקה המסורה בדבר זיהוי החלזון, שהרי זה כמה דורות שאין אנו יודעים הי גיהו דג חלזון, ע"כ אפי' אם היינו מצליחים לשחזר ידיעה זו עפ"י הוכחות טכניות ומדעיות ומופתים ברורים, מכל מקום, לא תוכל ידיעה זו להכנס עוד בכלל המסורה, וא"א לנו לפסוק בזה רק עפ"י המסורה.⁸

כשנפגשו לאחר זמן, פנים אל פנים, טען האדמו"ר מראדז'ין למרן הבית הלוי הרי זה "ספק דאורייתא" וההלכה היא "ספיקא דאורייתא לחומרא", וא"כ למה לא נחוש עכ"פ מספק ללבוש תכלת? ואמר לו הבית הלוי דאימתי אמרינן "ספיקא דאורייתא לחומרא" רק אם כשיקיים המצוה עכשיו מספק, יצא בודאי חיובו, אבל כאן אם ילבש תכלת מספק, לא יצא מידי ספק, ובכה"ג לא אמרינן ספיקא דאורייתא לחומרא, והוכיח כן מגמ' סוף ר"ה.⁹

מקורות הערות והארות

⁷ קונטרס תורת חסד עמ' קל"ו.

⁸ כתבי תלמידים, ושיעורים לזכר אבא מארי עמ' רכ"ח, וע"ע לקמן הערה 10 שהבאנו הנוסח. בספרו של האדמו"ר מראדז'ין זצ"ל, במאמר עין התכלת, עמ' ד' הביא את דברי מרן הבית הלוי בצורה שונה וז"ל "דמאחר שהדג הזה תמיד נמצא אצל אבותינו, וגם אופן הוצאת צבעו ג"כ היה ידוע בכל זמן מהזמנים שעברו עלינו מעת שפסקה התכלת מישראל, ועם כל זה לא לבשוהו אבותינו ואבות אבותינו, הרי הוא כאילו יש לנו בקבלה ומסורה מאבותינו כי זה הדג וצבעו איננו החלזון והתכלת, אף שהוא בכל הסימנים שסימנו חז"ל כי אפילו נרבה כחול ראיות, לא יועילו נגד הקבלה והמסורה. רק אחרי אשר יברר לנו כי דג זה או מלאכת צבעו נפסק ונשכח מציאותו או ידיעתו בשום זמן מהזמנים ונפסקה בזה הקבלה, אז יהיו לנו דברי ההלכה לראיה", עכ"ד. ולפ"ז משמע דהיכי שאין מסורה שפיר שייך להסתמך על הוכחות אחרות, אבל מתשובת מרן הגרי"ז לבנו הגרי"ד לקמן משמע כהנוסח המובא בשיעורים לזכר אבא מארי.

⁹ שו"ת תשובות והנהגות ח"א סי' כ"ו.

ומסופר שבשהגרי"ד זצ"ל נסע עם אביו מרן הגרי"ז זצ"ל לקרעניץ לנופש, היה שם קרוב של האדמו"ר מראדזין, והפציר מאד בהגרי"ד שיסכים ללבוש תכלת בט"ק שלו, והבטיח ליתן לו בחינם ביגדיל שלם, ולא רצה. אח"כ כשהיה מטייל עם אביו מרן הגרי"ז, שאל אותו: "אבא למה באמת אין אנו לובשים את התכלת, הא לא יזיק?".

ענה לו מרן הגרי"ז אין אנו לובשים זאת מב' טעמים, חדא דכתיב בדברים (ל"ב ז') "שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך", וביאר ה"בית הלוי" זצ"ל, שסופו של הפסוק, "זקניך ויאמרו לך" - מדבר לענין קבלת התורה הנמסרת מדור לדור, ואילו "שאל אביך ויגדך" שבראשיתו - מכיון לדברים התלויים במציאות. שכן בלא "מסורת" אי אפשר להתיר אפילו שור בטענה כי הוא השור האמור בתורה ואף אם כל הסימנים הידועים מצויים בו. היא הנותנת שאיננו יכולים להחליט כי החלון הנמצא על ידי הראדזינער, הוא אכן מקור התכלת האמור בתורה.¹⁰

ועוד דהגר"א דייק ממה שכתוב בבמדבר (ט"ו ל"ח) "ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם לדרתם, ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת", מרמז "לדורותם" בין "ציצית" ל"תכלת", מבואר מזה שרק "הציצית הלבן" הוא לדורותם, אבל "התכלת" נגזר עכשיו ואינו נמצא בזה.¹¹

בענין אפית מצות

אוצרות התורה
אוצרות השו"ת

אחד שאל את מרן הגרי"ז זצ"ל "אם יצא ידי חובה בכזית מצה של מצוה, במצות מכונה?", והשיב לו מרן הגרי"ז "אאמו"ר הקיל", וביאר דמכיון שהלישה נעשית בידים (כך נהגו אז) וע"פ המבואר בר"ש בפ"ג דחלה, שכבר בלישה יש עליה שם עיסה, וכיון דבלישה כיון לשמה הרי שהעיסה כולה נעשית לשמה. אך לא כן בימינו שגם העיסה נעשית במכונה, וא"כ הדרא החומרא שאין כאן מלאכת יד לשמה.

אבל עם זאת הוסיף מרן הגרי"ז ואמר: "מה שאנחנו מקפידים לעשות הכל בידים דוקא, הוא משום דכיון שכן נהגו אבותינו, ידעינן בבירור שכך הוא רצון השי"ת, כי אנחנו עושים כמותם, משא"כ בכל הדברים המתחדשים בכל עת שאין לנו מסורה בזה כיון שכך לא נהגו אבותינו יתכנו כמה שאלות שיוציאו את המצות מכשרותם..."¹²

מקורות הערות והארות

¹⁰ ועיין בספר שעורים לזכר אבא מארי עמ' רכ"ח שהביא זאת ברמז וז"ל "הבית הלוי טען להאדמו"ר מראדזין שאין ראיות וסברות יכולות להכריע שום דבר במילי דשייכי למסורת של שאל אביך ויגדך, שם אין הסברא מכריעה כי אם המסורה עצמה, כך ראו אבות וכך היו נוהגין, וכך צריכים לנהוג הבנים".

¹¹ נחלת צבי ח"ג עמ' נ"ג, ומשלחן גבוה ח"ד עמ' קכ"ד. ועיין בביאור הגר"א או"ח סי' ט' ס"ב שהביא המדרש רבה פ' שלח וז"ל "ועכשיו אין לנו אלא לבן", ולא הביא דיוק הנ"ל עיי"ש.

¹² נחלת צבי ח"ג עמ' נ"ד.

בענין עופות טהורים

איתא בגמ' חולין דף ס"ג ע"ב "אמר ר' יצחק עוף טהור נאכל במסורת", והקשו האחרונים למה לן מסורת ניזל בתר רובא דרוב עופות טהורים הם? ותירץ הגאון ר' יצחק יעקב רבינוביץ מפוניבז' זצ"ל שבמנין המצוות להרמב"ם מנה מצות עשה הא דכתיב (ויקרא י"א מ"ז) "להבדיל בין הטמא והטהור", ולפיכך לא מהני כלל ליזל בתר רובא כי עדיין אין זו הבדלה שצריך לדעת בעצמו. וכששמע מתירין זה מרן הגר"ח זצ"ל קלסיה מאד.¹³

ונראה דהא דמרן הגר"ח זצ"ל קלסיה, הוא משום דלכאורה הי' שייך לתרץ על הקושיא הנ"ל דהא דלא מהני רובא, משום דרובא אינו ודאי, אלא נתנה התורה הלכה לנהוג כהרוב מחמת חסרון ידיעה, ובעוף טהור בעינן ודאי ממש. אבל זה אינו, דהנה ידועה שיטת הרמב"ם דב"ספק דאורייתא" אזלינן לקולא מן התורה, כמו שכתב בהל' איסורי ביאה פרק ט"ו הלכה כ"א "דין תורה שספק ממזר מותר לבוא בקהל שנאמר לא יבא ממזר בקהל ה' ממזר ודאי אסור לבוא בקהל ולא ספק".

ומקשים העולם א"כ איך ילפינן בגמ' חולין דף י"א ע"א "מנא הא מילתא דאמור רבנן זיל בתר רובא? וכו' א"ר אלעזר אתיא מרישא של עולה דאמר קרא (ויקרא א') ונתת אותה לנתחיה אותה לנתחיה ולא נתחיה לנתחים וניחוש שמא ניקב קרום של מוח אלא לאו משום דאמרינן זיל בתר רובא, עיי"ש. ויל"ע להרמב"ם דאמרינן "ספק דאורייתא לקולא" א"כ גם בלי הדין "רובא" היתה הבהמה מותרת כיון דאפי' אם ספק ניקב מותר מדין ספיקא דאורייתא לקולא?.

ותירץ מרן הגר"ח מבריסק זצ"ל דהביאור בדין "ספיקא דאורייתא לקולא", הוא לא ש"הכרעת הספק היא לקולא", אלא "שהתורה מחייבת רק ודאי ולא ספק", כלומר על ספק התורה לא נתנה דינים, ולכן בקרבן דכתיב בחומש ויקרא (כ"ב א) "ואיש כי יקריב זבח שלמים לה' לפלא נדר או לנדבה בבקר או בצאן תמים יהיה לרצון כל מום לא יהיה בו", הרי שהתורה חייבה שהקרבן יהיה "תמים" ותמים פירושו ודאי תמים, ואם יש ספק כבר אינו ודאי תמים, ולכן צריכים להגיע לדין "רוב" שגם זה חשיב ודאי תמים. הרי חזינן שרוב דינו כודאי ממש ולכן שפיר צריכים להגיע לתירוצו של הגר"י מפוניבז' שיש דין ומצוה מיוחדת של "הבדלה".¹⁴

מקורות הערות והארות

¹³ שו"ת דברי רד"ך סי' ט"ו מאת הגאון ר' ראובן דוד הכהן בורשטיין, רבה של קאמעניץ.

¹⁴ נחלת צבי ח"ג עמ' קנ"ט.

פרשת בראשית

כ	גרש האמה הזאת ואת בנה	א	בראשית ברא
כא	השבעה לי באלוקים	ג	את השמים ואת הארץ
כא	והאלוקים נסה את אברהם	ד	נעשה אדם
כב	קח את בנך את יחידך	ה	בעצב תלדי בנים
כד	וישלח אברהם את ידו	ה	ואל מנחתו לא שעה
כו	אל תשלח ידך אל הנער	ה	למה חרה לך
כח	ה' יראה		
כט	בהר ה' יראה		

פרשת נח

	פרשת חיי שרה	ו	ויזכור אלוקים את נח
כט	וה' ברך את אברהם בכל	ז	ויעבר אלוקים רוח על הארץ
ל	עבדו זקן ביתו	ח	וישלח את העורב
לא	ואשביעך בה'	ח	ובחדש השני בשבעה ועשרים יום
לא	ולקחת אשה לבני ליצחק	ט	יצר לב האדם רע מנעוריו
לב	אולי לא תלך האשה	י	פרו ורבו
לג	וינחם יצחק	י	שופך דם האדם

פרשת לך לך

	פרשת תולדות	יא	לך לך מארצך
לד	ויתרצו הבנים בקרבה	יב	ואת הנפש אשר עשו בחרן
	וישמור משמרתי מצותי חקותי	יב	ויבן שם מזבח
לה	ותורתי	יד	מחוט ועד שרוך נעל
לו	לא תקח אשה מבנות כנען	יד	דן אנכי
		טז	ידו בכל ויד כל בו
		טז	הגם הלום ראיתי
		יז	ואתה את בריתי תשמור
		יז	ובן שמונת ימים ימול

פרשת ויצא

	השמר לך פן תדבר עם יעקב מטוב
לז	עד רע
	אשר תמצא את אלוהיך לא יחיה לך

פרשת וישלח

לט	ואמרת לעבדך ליעקב
לט	שלחני כי עלה השחר
מ	ויפול על צואריו וישקהו

פרשת וירא

יח	שלשה אנשים נצבים
יט	הוא אמר לי אחותי היא
כ	הניקה בנים שרה

פרשת וישב

צדקה ממני

מ

כי אם זכרתני אתך

מא

והזכרתני אל פרעה

מג

פרשת מקץ

והם לא הכירוהו

מד

ואת אחיכם הקטן תביאו

מד

פרשת ויגש

ויפול על צואריו

מה

מעט ורעים היו ימי שני חיי

מה

פרשת ויחי

האספו ואגידה לכם

מו

לא יסור שבט מיהודה

מז

הנתן אמרי שפר

מח

פרשת שמות

אם בן הוא והמיתן אותו

מט

וזה לך האות

מט

לא ידעתי את ה'

נא

פרשת וארא

והצלתי אתכם מעבדתם

נב

הוא אהרן ומשה

נג

חטאתי הפעם

נד

פרשת בא

והיה הדם לכם לאות

נד

ושמרתם את המצות

נה

וכל ערל לא יאכל בו

נו

תורה אחת יהיה

נז

והגדת לבנך

נח

פרשת בשלח

לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם

ס

ויאמינו בה'

סא

אז ישיר משה

סה

ותען להם מרים

סו

אוצרות השות

מאנתם לשמר מצותי ותורתי

סז

קח צנצנת אחת ותן שמה

סח

תמחה את זכר עמלק

סח

מלחמה לה' בעמלק מדור דור

סט

פרשת יתרו

ושפטתי בין איש ובין רעהו

ע

והגבלת את העם

עא

ויתיצבו בתחתית ההר

עב

משה ידבר והאלוקים יעננו בקול

עג

לא יהיה לך אלהים אחרים

עד

לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך

עד

ובתך

עד

כבד את אביך

עו

פרשת משפטים

ואם לבנו ייעדנה

עז

ורפא ירפא

עז

אם יום או יומים יעמוד

עח

לא תהיה לו כנושה

עט

לא תענה על רב

פ

יראה כל זכורך

פא

ועבדתם את ה' אלקיכם

פא

נעשה ונשמע

פב

פרשת קדושים

קא	קדושים תהיו	פד
קב	איש אמו ואביו תיראו	
קג	לא תגנובו	
קד	לא תעמד על דם רעך	פד
קיא	לא תשנא את אחיך	פה
קיא	הוכח תוכיח	פה
קיב	ואהבת לרעך כמוך	
קיב	והדרת פני זקן	

פרשת אמור

קיג	לנפש לא יטמא בעמיו	פו
קיד	שבתון זכרון תרועה	פו
קטו	כפות תמרים	פו

פרשת בחוקותי

קטז	אם בחוקותי תלכו	פט
קטז	ונתתי גשמיכם בעתם	צ
קז	וכשלו איש באחיו	צ
קיח	לא מאסתים ולא געלתים	

פרשת נשא

קכ	אמור להם	צא
----	----------	----

פרשת בהעלותך

קכ	אלדד ומידד מתנבאים במחנה	צא
קכא	בכל ביתי נאמן הוא	צב
		צו

פרשת שלח

קכג	שלח לך אנשים ויתורו	צח
-----	---------------------	----

פרשת תרומה

אשר הראית בהר

פרשת תצוה

שמן זית זך כתית
ונשמע קולו בבאו אל הקדש
שנים ליום תמיד

פרשת כי תשא

כל העושה מלאכה
וירא את העגל ומחולות
הראני נא את כבודך

פרשת ויקהל

תרומה לה'

פרשת פקודי

אשר צוה ה' את משה
מזבח העולה
נוכח השלחן

פרשת ויקרא

כי יקריב מכם קרבן לה'

פרשת שמיני

לא יאכלו שקץ הם
מקוה מים
ונטמתם בהם

פרשת אחרי מות

כי ביום הזה יכפר עליכם

פרשת קרח

וישמע משה ויפול על פניו קכג
ולא יהיה כקרח וכעדתו קכה
ויעמוד בין המתים ובין החיים קכו
את מטה אהרן לפני העדות
למשמרת קכו

פרשת חוקת

זאת חוקת התורה קכז
אדם כי ימות באהל קכח

פרשת בלק

וירא בלק בן צפור קל
ויבא אלהים אל בלעם קל
מה טובו אוהלך יעקב קלב
ויחר אף בלק אל בלעם קלב
פינחס בן אלעזר קלג

פרשת פנחס

בקנאו את קנאתי קלג
בריתי שלום קלד
אשר קנא לאלקיו קלה
איש על העדה קלז
ולפני אלעזר הכהן יעמד קלח
ויסמוך את ידיו עליו קלח
ביום השמיני עצרת קלט
עצרת תהיה לכם קלט

פרשת מסעי

ערי מקלט קמב
אשר ימות בה קמב
איש בנחלת מטה אבותיו ידבקו קמג

פרשת דברים

אל תצר את מואב קמד

פרשת ואתחנן

וידעת היום קמד
שמע ישראל קמו
ואהבת את ה' אלקיך קמו
אשר אנכי מצוך היום קמח
את ה' אלקיך תירא קמח
ה' אלקיך תירא קג
כי ישאלך בנך קגב

אוצרית התורה
אוצרות השו"ת

פרשת ראה

תשמרו לעשות קנב
לא תוסיף עליו קנג
כי יסיתך אחיך קנד
החרם אותה קנה
לגר אשר בשעריך קנו
כי לא יחדל אביון קנו
פתח תפתח את ירך קנז
העניק תעניק לו קס
למען תזכור את יום צאתך מארץ
מצרים קס

פרשת שופטים

ולא תקח שוחד קסב
כי השחד יעור קסג
ויסלף דברי צדיקים קסג
לא תטע לך אשרה קסה
לעבור בריתו קסה
התועבה הזאת בישראל קסו
ובערת הרע מקרבך קסו

קצג	הקימותי את דבר ה'	קסח	ככל אשר יורוך
קצד	רוח ה' אל דוד	קסט	אליו תשמעון
	שמואל ב'	קעא	לא תסיג גבול
קצה	למה תבלע נחלת ה'	קעב	והיה כקרבכם אל המלחמה
	מלכים א'	קעג	ועינינו לא ראו
קצז	בביתו במדבר		פרשת כי תצא
קצט	ואחריך לא יקום כמוך	קעז	למען ייטב לך
ר	פוסחים על שתי הסעיפים		פרשת נצבים
	מלכים ב'	קפ	הדור האחרון
רו	אשר יצק מים		והנכרי אשר יבא מארץ רחוקה קפא
רז	איש אלוקים קדוש		הקהל את העם האנשים והנשים
	ישעיה	קפא	והטף
רז	ציון במשפט תפדה		פרשת וזאת הברכה
רט	בית יעקב לכו ונלכה	קפב	יחי ראובן ואל ימות
ריא	מלא כל הארץ כבודו		נביאים וכתובים
ריב	אתא בקר וגם לילה	קפג	הנ"מ בין נביאים וכתובים
ריד	והיו עיניך רואות את מוריד		בענין רוח הקודש
ריז	כהתמך שודד תושד	קפה	רוח הקודש
רטו	יגדיל תורה ויאדיר	קפו	הרגשה רוחנית
רטו	מי בכם יגיד זאת	קפז	טהרת הנפש *
ריז	וכל עצי השדה ימחאו כף	קפח	צדיק גוזר
ריח	למה צמנו ולא ראית	קפט	אור התורה והחכמה
ריט	ועניים מרודים תביא בית		יהושע
רכ	בעתה אחישנה	קצא	ואתן ליצחק את יעקב
	ירמיה		שופטים
רכא	קודש ישראל לה'	קצא	כל אשר צויתיה תשמר
רכא	הישוב אליה עוד		שמואל א'
רכב	לשוא תתיפי		ואלקי ישראל יתן את שלתך
רכג	ושבו בנים לגבולם	קצב	

אוצרות התורה
אוצרות השות

רנב	אתה תקום תרחם ציון	רכד	והיה באחרית הימים
רנב	פזר נתן לאביונים		יחזקאל
רנד	בית הלוי	רכה	ובשוב רשע מרשעתו
רנד	אשר פיהם דבר שוא		הושע
רנה	ומשביע לכל חי		שובה ישראל
רנה	רצון יראיו יעשה	רכו	
	משלי		יונה
רנו	הוכח לחכם ויאהבך	רכו	ויקראו צום וילבשו שקים
רנט	חכם לב יקח מצות		<small>אוצרות התורה אוצרות השו"ת</small>
רס	הן צדיק בארץ ישלם		זכריה
רסב	עשיר ברשים ימשול	רכז	והלבש אתך מחלצות
	איוב	רכח	תדין את ביתי
רסב	ואל תשכן באהלך עולה	רכח	מה אתה רואה
רסג	ולב אלמנה ארנן		מלאכי
רסג	וימת איוב	רלב	ותורה יבקשו מפיהו
	עזרא	רלב	וקרבתי אליכם למשפט
רעט	ונשא נשים נכריות	רלד	ובחנוני נא בזאת
	שיר השירים	רלה	אז נדברו יראי ה'
רפ	עורי צפון	אליה	הנה אנכי שלח לכם את
	איכה	רלו	הנביא
רפ	ישב בדד וידום	רלז	והשיב לב אבות על בנים
	קהלת		תהילים
רפב	שיש יתרון לחכמה מן הסכלות	רלח	תאהבון ריק תבקשו כזב
רפג	עושר שמור לבעליו לרעתו	רלח	ושבתי בבית ה'
רפג	ויום המות מיום הולדו	רמ	קוה אל ה'
	מגילת אסתר	רמג	והבוטח בה' חסד יסובבנו
רפח	לשלח יד במלך אחשורש	רמד	נצור לשונך
רפח	ויגידו לה	רמט	אל תבואני רגל גאווה
רפח	דורש טוב לעמו	רנ	כל הרע אויב בקדש
		רנא	אני מישרים אשפוט
			הללו יה אשרי איש